

હેમચંદ્રાચાર્ય ઉત્તર ગુજરાત યુનિવર્સિટી, પાટણ

ગ્રામવિદ્યા શાખા

એફ.વાય.બી.આર.એસ.

વિષય : અર્થશાસ્ત્રના સિદ્ધાંતો

(PRINCIPLES OF ECONOMICS)

૧. પ્રસ્તાવના :

જ્ઞાનનો પિંડ અખંડ ન રહેતાં તે અનેક વિષયોમાં વિભાજિત થયો. તેમાં અર્થશાસ્ત્ર એક માનવજીવન સાથે સંકળાયેલ વિષય તરીકે અસ્તિત્વમાં આવ્યો. ગ્રામવિદ્યાપીઠના વિદ્યાર્થી આર્થિક માનવ તરીકે જીવન વ્યવસ્થા સમાજ વ્યવસ્થામાં કેવી રીતે ગોઠવે તે માટે અર્થશાસ્ત્ર વિષય ભણી આર્થિક પ્રશ્નો સમજી ઉકેલે તે ભાવનાથી આ વિષય ભણાવવામાં આવે છે.

૨. હેતુઓ :

- (૧) આધુનિક માનવ એ આર્થિક માનવ છે તે દૃષ્ટિએ વિદ્યાર્થીઓ આર્થિક બાબતોનું જ્ઞાન કેળવે.
- (૨) અર્થશાસ્ત્રનો મર્મ, હેતુઓ અને સમાજ કે તેનું અનુસંધાન કઈ રીતે છે તેનો ખ્યાલ મેળવે.
- (૩) અર્થશાસ્ત્રની ઉપયોગિતા— સમાજ, સરકાર અને વ્યક્તિ રઈ રીતે છે તેનું જ્ઞાન કેળવે.
- (૪) આર્થિક વ્યવસ્થાનું માળખું કઈ રીતે ઘડાય છે તેની સમજ કેળવે.
- (૫) બેન્ક બજાર નાણાંનો ખ્યાલ કેળવે. ભાવ વધારા— ઘટાડાના કારણો સમજે.
- (૬) સરકારી આર્થિક નીતિ અને ઉદ્દેશોની જાણકારી મેળવે.

૩. માળખું :

અઠવાડિક વર્ગો	આંતરિક ગુણ	વર્ષાન્ત ગુણ	કુલ ગણ	વર્ષાન્ત પરીક્ષાનો સમય
૪	૩૦	૭૦	૧૦૦	૩ કલાક

૪. અભ્યાસક્રમ :

એકમ — ૧

- ૧.૧ અર્થશાસ્ત્રનો અર્થ, વ્યાખ્યાઓ અને ટીકાઓ આર્થિક પ્રવૃત્તિઓ.
- ૧.૨ અર્થશાસ્ત્રના મુળભુત ખ્યાલ, તૃષ્ટિગુણ, મુલ્ય અને કિંમત, વસ્તુ— સંપત્તિ.
- ૧.૩ માનવ જરૂરિયાતો વર્ગીકરણ અને લક્ષણો.
- ૧.૪ ઘટતા સિમાંત તૃષ્ટિગુણનો નિયમ, સમ સિમાંત તૃષ્ટિગુણનો નિયમ.
- ૧.૫ માંગનો નિયમ, માંગ મૂલ્ય સાપેક્ષતા.
- ૧.૬ પુરવઠાનો નિયમ, પુરવઠાને અસર કરનાર પરિબળો.

એકમ — ૨

- ૨.૧ ઉત્પાદનનો અર્થ, ઉત્પાદનના સાધનો, શ્રમના લક્ષણો, જમીનનાં લક્ષણો, મૂડી સંચય અને નિયોજકનાં કાર્યો.
- ૨.૨ ઉત્પાદન ખર્ચ, સરેરાશ ખર્ચ અને સિમાંત ખર્ચ વચ્ચેનો સંબંધ.
- ૨.૩ બજારનો અર્થ, પ્રકારો, હરિફાઈની દૃષ્ટિએ બજારના વિવિધ પ્રકારો, દરેક પ્રકારના લાભાલાભ.
- ૨.૪ પૂર્ણ હરિફાઈમાં કિંમત નિર્ધારણ.
- ૨.૫ વસ્તીનો અર્થ, માલ્યસનો સિદ્ધાંત, ઈષ્ટ વસ્તીનો સિદ્ધાંત.

એકમ — ૩

- ૩.૧ રાષ્ટ્રીય આવકનો અર્થ, ગણતરીની પદ્ધતિઓ, રાષ્ટ્રીય આવક નક્કી કરતાં પરિબળો.
- ૩.૨ આવકની અસમાનતાના કારણો અને ઉપાયો.

- ૩.૩ વહેંચણીનો અર્થ, વેતનનો સિમાંત ઉત્પાદકતાનો સિદ્ધાંત.
- ૩.૪ નફાનો અર્થ, નવીની કરણનો સિદ્ધાંત.
- ૩.૫ ભાડાનો અર્થ, રિકાર્ડોના ભાડાનો સિદ્ધાંત, ભાડારૂપી આવકનો ખ્યાલ, ભાડાનો આધુનિક સિદ્ધાંત.
- ૩.૬ વ્યાજનો અર્થ અને વ્યાજનો સિદ્ધાંત.

એકમ - ૪

- ૪.૧ વસ્તુ વિનિમય પદ્ધતિ, નાણાંના કાર્યો, સારા નાણાંનાં લક્ષણો.
- ૪.૨ સૂચક આંક નાણાં પરિણામ સિદ્ધાંત.
- ૪.૩ બેન્કનો અર્થ, પ્રકાર, રિઝર્વ બેન્ક ઓફ ઈન્ડિયાના કાર્યો, રાષ્ટ્રીયકૃત બેન્કનાં કાર્યો.
- ૪.૪ કરવેરાના પ્રકારો, પ્રત્યક્ષ અને પરોક્ષ વેરાઓ અને તેનો પરિચય.

એકમ - ૫

- ૫.૧ વ્યાપારનો અર્થ : આંતરિક અને આંતરરાષ્ટ્રીય તફાવત, આંતરરાષ્ટ્રીય વ્યાપારનો તુલનાત્મક ખર્ચનો સિદ્ધાંત, લેણદેણની તુલના
- ૫.૨ જાહેર અર્થ વ્યવસ્થા, ખ્યાલો અને પરિચય, જાહેર ખર્ચનું મહત્વ, અસરો, જાહેર ઋણ, આંતરિક અને બાહ્ય.
- ૫.૩ અંદાજપત્રનો અર્થ ચાલુ વર્ષના કેન્દ્ર અને રાજ્યના અંદાજપત્રનો અભ્યાસ અપેક્ષિત છે.
- ૫.૪ આયોજનનો ખ્યાલ, ભારતીય આયોજનના હેતુઓ.

૫. શિક્ષણ પદ્ધતિ :

૧. સ્વાધ્યાય	૪. જૂથચર્ચા
૨. મુલાકાત	૫. વિદ્વાનોની વ્યાખ્યાનમાળા
૩. ગોષ્ઠી	૬. કાર્યસભા

૬. મૂલ્યાંકન પદ્ધતિ :

૧. નિરીક્ષણ	૪. પરીક્ષા પ્રવિધિ
૨. મુલાકાત	૫. સ્વાધ્યાયા
૩. પ્રશ્નાવલી	

૭. સહ અભ્યાસ પ્રવૃત્તિ :

૧. બજેટ એટલે શું ? ગુજરાત અને ભારતનાં બજેટની ચર્ચા
૨. ગામડાની ગરીબી - બેકારી - જરૂરિયાતો - માંગ - સહકારી મંડળીમાંથી એક સર્વે.
૩. બેંકની મંડળીની મુલાકાત
૪. પ્રદર્શન

૮. સંદર્ભ ગ્રંથો :

૧. અર્થશાસ્ત્ર પરિચય	—	રમેશ - શાહ - ભટ્ટ
૨. અર્થશાસ્ત્ર	—	ચિમનભાઈ પટેલ
૩. અર્થશાસ્ત્ર પ્રવેશ	—	બબાભાઈ પટેલ
૪. અર્થશાસ્ત્ર પરિચય	—	પટેલ - દવે
૫. અર્થશાસ્ત્રના સિદ્ધાંતો - ૧ અને ૨	—	ગાંધી
૬. અર્થશાસ્ત્રના મુળભૂત તત્ત્વો	—	આ.કે. અમીન
૭. અર્થશાસ્ત્રના સિદ્ધાંતો - ૨	—	શાસ્ત્રી
૮. અર્થશાસ્ત્ર પ્રવેશિકા	—	વિઠ્ઠલદાસ કોઠારી
૯. સમૃદ્ધ સમાજ	—	જહોન ગ્રેલ બ્રેથ
૧૦. માનવ અર્થશાસ્ત્ર	—	નરહરિ પરીખ
૧૧. કુળાવો	—	રમાનાથ શાસ્ત્રી
૧૨. અર્થશાસ્ત્ર		

૧૩.	અર્થશાસ્ત્રના સિદ્ધાંતો	—	આર.સી. પોપટ
૧૪.	અર્થશાસ્ત્ર	—	નટવરલાલ બુચ
૧૫.	આર્થિક પદ્ધતિઓ અને આર્થિક	—	બદ્રીપ્રસાદ ભટ
૧૬.	નાણું	—	આર.જે. મોદી
૧૭.	ભારતમાં આર્થિક આયોજન		
૧૮.	રાષ્ટ્રીય આવક		
૧૯.	આર્થિક સિદ્ધાંતો	—	એમ.એન. રાવળ
૨૦.	માનવ અર્થશાસ્ત્રના સિદ્ધાંતો	—	શાસ્ત્રી અને ભટ્ટ
૨૧.	આંતરિક વ્યાપાર અને	—	કે.જી. ઉપાધ્યાય
	આંતર રાષ્ટ્રીય વ્યાપાર		
૨૨.	નાણું અને બેન્કિંગ		
૨૩.	બેન્કિંગ વ્યવસ્થા અને વ્યવહાર	—	વી. જાની
૨૪.	અર્થશાસ્ત્રના સિદ્ધાંતો	—	એચ.કે. ત્રિવેદી
૨૫.	અર્થકરણની વ્યવસ્થા	—	બબાભાઈ
૨૬.	આધુનિક અર્થશાસ્ત્ર	—	બબાભાઈ
૨૭.	અર્થશાસ્ત્ર	—	પટેલ — દવે — કાપડીયા
૨૮.	અર્થશાસ્ત્ર કે સિદ્ધાંત	—	પ્રો. માર્શલ
૨૯.	અર્થશાસ્ત્ર કા સ્વરૂપ ઓર મહત્વ	—	પ્રો. રોબીન્સ
૩૦.	અર્થશાસ્ત્ર	—	મુરલીધર જોશી
૩૧.	Introduction to Economics	—	Dr. A.N. Agrawal
	Principles		
૩૨.	An Introduction to Economics	—	Auster Vera
૩૩.	Economics	—	Benhalm Fridric